

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב): - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

101

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת במדבר תשע"ג

בקדושה ובקרבת אלוקים אלא רוצים את הטומאה והתאוות, ומבקשים את הנאות העולם הזה ואינם רוצים את העולם הבא, לכן אין להם שייכות לתורה ולקרבת אלוקים.

ובאמת צריך ביאור בעיקר הדבר שהקב"ה שאל בתחילה את האומות אם הם רוצים לקבל את התורה, והם שאלו מה כתוב בה, וכששמעו שמוזהרים בה על לא תרצח, לא תנאף ולא תגנוב, אמרו שאינם יכולים לקבלה, וקשה שהרי בכל המצוות האלו כבר היו מוזהרים מצד שבע מצוות בני נח, וגם בני נח אסור להם רציחה גזל ועריות, ומדוע פחדו לקבל את התורה מחמת איסורים אלו, הרי לא נוסף להם בזה שום ציווי חדש, ובכל הדברים האלו כבר היו חייבים גם בלי שיקבלו את התורה.

ויש לבאר כי אמנם כבר היו מוזהרים על מצוות אלו משבע מצוות בני נח, אבל בקבלת התורה נוסף דבר חדש שלא היו מחויבים בזה קודם, והוא שהתורה מחייבת את שינוי הטבע, וכשכתוב בתורה "לא תרצח" הפירוש הוא שלא להיות בטבע של רציחה, והיינו לשנוא את הרציחה, וכן גניבה ועריות, התורה מחייבת את שינוי הטבע, שאדם ישנא את הגניבה וישנא את הטומאה, וכלל ישראל בטבעם יש להם מידות טובות ששונאים את הרציחה, אבל אומות העולם אינם כן, ויש להם תאוות לרציחה.

וכבר סיפרנו כמה מעשים שהיו, שרואים את ההבדל בין יהודי לגוי, שהגויים ברובם יש להם תאוות לרציחה, ונהנים מן הרציחה, וכמו שכתב האור החיים על התורה (דברים יג, יח) "שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר", ואילו יהודים יש להם טבע של מידות טובות, ואינם מסוגלים לרצוח.

שמעתי מאמור"ר זצ"ל מעשה שהיה ברוסיה ביהודי שהיה לו ידיד גוי, וכשהיה צריך לנסוע למרחק היה שוכר את ידידו הגוי שישע אותו בעגלתו, ופעם היו נוסעים בדרכים במשך כמה ימים, והעגלות היו ארוכות עם מקום מסודר לשניה, ובאחת הפעמים נרדם היהודי בשעת הנסיעה, ולפתע התעורר וראה את הגוי עומד לידו ומתחיל לנשק אותו, והתפלל ושאל מה קרה, ואמר לו הגוי, אירע עכשיו נס גדול, כי בשעה שישנת היה לי חשק להרוג אותך, ולא הייתה לי שום מניעה ועיכוב מלעשות זאת, ורק בזכות שהתעוררת פתאום נזכרתי בידידות שבינינו וניצלתי חייך.

זהו טבע אומות העולם שיש להם תאוות לרציחה, וכמו שאמר שם בספרי "כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא שנאמר והידיים ידי עשיו ועל כך הבטיחו אביו שנאמר על חרבך תחיה", הלך לו אצל בני עמון ומואב ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בו, אמר להם לא תנאף, אמרו לפניו ריבונו של עולם עצמה של ערווה להם היא שנאמר ותהרן שתי בנות לוט מאביהם. הלך ומצא בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם לא תגנוב, אמרו לפניו ריבונו של עולם כל עצמו אביהם ליסטים היה שנאמר והוא יהיה פרא אדם".

ואמנם אין זו קושיא כי אף על פי שהאומות אשמים שלא רצו לקבל את התורה אבל אין בכך סתירה לקנאה, ואין זו סיבה שלא יקנאו בכלל ישראל, כי הם לא קיבלו את התורה מפני שסברו שאינם יכולים לקיימה, אבל קינאו בכלל ישראל שזכו כן לקבל את התורה, שכך טבע העולם שהעני מקנא בעשיר ומי שאין לו מקנא במי שיש לו, וכשראו האומות שכלל ישראל זכו לקבל את התורה ולהתקרב להקב"ה, קינאו בהם.

ואמרו שם בילקוט "סתם פיהם הקב"ה אמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו להשם משפחות עמים כשם שבני מביאים ויתילדו על משפחותם", והיינו שהקב"ה אמר להם כי כלל ישראל יש להם ספר יוחסין, וכולם מסודרים ומחולקים לפי משפחות, משפחות שבט ראובן ומשפחות שבט שמעון וכו', אבל אומות העולם אין להם משפחות ואין להם ייחוס, מפני שהם שטופים בזימה, ולא שייך לדעת על כל אחד מי הוא אביו, וממילא לא שייך שיקבלו את התורה ויתקרבו להקב"ה.

ובא לומר להם כי מה שלא זכו הם לקבל את התורה, זהו מפני שהם בעלי תאוות ורוצים את הנאות העולם הזה, והסיבה שלא רצו לקבל את התורה היא לא רק מפני שקשה להם ואינם יכולים לקיימה, אלא באמת הם אינם רוצים את התורה, והם רוצים דברים אחרים חוץ מתורה, ואינם חפצים

קבלת התורה

מצינו במדרש (הובא בילקוט במדבר תרפ"ד) "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהם מה ראו להתקרב יותר מן האומות", אומות העולם קינאו בכלל ישראל, מפני מה זכו ישראל להתקרב ולקבל את התורה ואילו הם לא זכו לזה.

גם אומות העולם ידעו והבינו מה זה קבלת התורה, שהתורה מקדשת את האדם יותר מכל המצוות, ועל ידי התורה זוכים להתקרב להקב"ה, כמו שאמר בזה קודש בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, וכשאדם עוסק בתורה הרי הוא דבוק בשכינה, וכמו ששינוי בפרקי אבות (ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלוקים ניצב בעדת אל וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, ושכינה שרויה היינו שרואים ומרגישים את השפעת הקדושה, זוהי קרבת אלוקים שזוכים על ידי התורה, וכשראו האומות שכלל ישראל קיבלו את התורה, קינאו בהם מדוע לא זכו להתקרב גם הם.

ובאמת צריך ביאור מדוע קינאו האומות בישראל, הרי הם אשמים בזה שלא קיבלו את התורה, כי בתחילה חזר הקב"ה על כל האומות והציע להם לקבל את התורה, וכמו שאמר חז"ל (עבודה זרה ב, ב) כתיב ויאמר השם מסיני בא וזרח משעיר למו וכתיב אלוה מתימן יבוא וגוי מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קיבלוה עד שבא אצל ישראל וקיבלוה, והיינו שכל האומות לא רצו לקבל את התורה, ורק ישראל הסכימו לקבל אותה.

וכן אמרו בספרי (ברכה) "בתחילה הלך אצל בני עשיו ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם לא תרצח, אמרו ריבונו של עולם כל עצמו של אותו אביהם רוצח הוא שנאמר והידיים ידי עשיו ועל כך הבטיחו אביו שנאמר על חרבך תחיה. הלך לו אצל בני עמון ומואב ואמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בו, אמר להם לא תנאף, אמרו לפניו ריבונו של עולם עצמה של ערווה להם היא שנאמר ותהרן שתי בנות לוט מאביהם. הלך ומצא בני ישמעאל אמר להם מקבלים אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם לא תגנוב, אמרו לפניו ריבונו של עולם כל עצמו אביהם ליסטים היה שנאמר והוא יהיה פרא אדם".

ואמנם אין זו קושיא כי אף על פי שהאומות אשמים שלא רצו לקבל את התורה אבל אין בכך סתירה לקנאה, ואין זו סיבה שלא יקנאו בכלל ישראל, כי הם לא קיבלו את התורה מפני שסברו שאינם יכולים לקיימה, אבל קינאו בכלל ישראל שזכו כן לקבל את התורה, שכך טבע העולם שהעני מקנא בעשיר ומי שאין לו מקנא במי שיש לו, וכשראו האומות שכלל ישראל זכו לקבל את התורה ולהתקרב להקב"ה, קינאו בהם.

ואמרו שם בילקוט "סתם פיהם הקב"ה אמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו להשם משפחות עמים כשם שבני מביאים ויתילדו על משפחותם", והיינו שהקב"ה אמר להם כי כלל ישראל יש להם ספר יוחסין, וכולם מסודרים ומחולקים לפי משפחות, משפחות שבט ראובן ומשפחות שבט שמעון וכו', אבל אומות העולם אין להם משפחות ואין להם ייחוס, מפני שהם שטופים בזימה, ולא שייך לדעת על כל אחד מי הוא אביו, וממילא לא שייך שיקבלו את התורה ויתקרבו להקב"ה.

ובא לומר להם כי מה שלא זכו הם לקבל את התורה, זהו מפני שהם בעלי תאוות ורוצים את הנאות העולם הזה, והסיבה שלא רצו לקבל את התורה היא לא רק מפני שקשה להם ואינם יכולים לקיימה, אלא באמת הם אינם רוצים את התורה, והם רוצים דברים אחרים חוץ מתורה, ואינם חפצים

זהו ההבדל בין יהודים לגויים, שהגויים יש להם הגנה מן הרציחה, וגם הננים לראות רציחה, וכמו שידוע מהרומאים שהיו לוקחים קרקסים עם שוורים המלומדים לנגוח (שור האצטדין) והיו מכניסים אנשים להילחם עם השוורים, וכולם היו באים לראות ונהנים מאד מזה.

ובכך סתם הקב"ה את פיהם של האומות ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם, היינו שהם בעלי תאוה, ואוהבים את הטומאה ולא את הקדושה, ונהנים מן הרציחה וממידות רעות, לכן לא שייך שיקבלו את התורה.

זקפן המקום

והמשיך הילקוט "כשבאו לדי נפילה זקפן המקום, נגף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן", היינו שהקב"ה דואג לכלל ישראל שיהיו בשלמות והיו זקופים ובעלי מדרגה, ואם יש נפילה בכלל ישראל, מיד הקב"ה נותן ייסורים כדי להעמידם על טהרתם ולהחזירם למדרגה הקודמת שהייתה להם, וכך גם בשיטים שהתחילו ישראל לרדת ממדרגתם, מיד זקפן הקב"ה והמית במגפה את כל אלו שהיו בעלי תאוה, והשאר קיבלו מוסר וחזרו בתשובה, ועל ידי זה נשאר ישראל בקדושתם ובמדרגתם.

ובאמת אלו שחטאו עם בנות מואב היו רק מיעוט מכלל ישראל, אבל המיעוט פוגם את כל הכלל, וכשיש פגם במיעוט כל הכלל נפגם מחמת המיעוט, וכפי שמצינו אצל אברהם אבינו שכתוב (בראשית יג, יד) "והשם אמר אל אברם אחרי היפרד לוט מעימו", ופירש"י, "כל זמן שהרשע עימו היה הדיבור פורש ממנו", והיינו שכל זמן שהיה אברהם בסביבתו של לוט זה הרחיק ממנו את הקדושה ולא יכול לקבל נבואה, ואף על פי שאברהם אבינו בוודאי לא ירד ממדרגתו ולא הושפע מלוט, אבל כל זמן שיש קשר ושייכות עם הרשע, זה גורם שלא שייך לקבל נבואה.

וכן מצינו אצל משה רבינו שהתחיל לקבל נבואה בסנה שהיה בחורב ולא במצרים, וכשפרעה ביקש ממנו שיתפלל שיעברו המכות, אמר לו משה רבינו (שמות ט, כט) "כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל השם", ופירש"י, "אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהייתה מלאה גילולים", והיינו כי במקום שיש טומאה לא שייך תפילה, ותפילת משה רבינו לא תוכל לעזור בזמן שהוא נמצא בתוך העיר, ולמרות שמשו רבינו נשאר בדרגתו ולא הושפע מזה, בכל זאת אינו יכול להתפלל בתוך העיר שיש בה טומאה.

וידוע שהיו מעשים כאלה שאדם בעל מדרגה התפלל באיזה מקום, ולא הצליח לכוון בתפילה כמו שהיה מכוון תמיד, והתברר כי באותו מקום היה פעם אדם רשע, והשפעת הטומאה נשארה שם, וגרמה שלא יוכל לכוון את לבו כראוי. וכן היה מעשה הפוך עם הגר"ש ויינטרוב זצ"ל שהתפלל באיזה מקום והרגיש שם התעוררות רוחנית גדולה במיוחד, ושאל וביירר אצל גבאי בית הכנסת, ונודע כי באותו מקום התפלל פעם הגר"א מוילנא, ורישומה של הקדושה נשאר באותו מקום גם לאחר שנים רבות.

והנה כמו שהמקום מקבל את השפעת הקדושה, כך גם להיפך אפשר לטמא את קדושת המקום, וכפי שמצינו בגמרא (יבמות צ, ב) מעשה שהיה בבית הכנסת בטבריה שנחלקו בהלכה ונקרע ספר תורה בחמתם, ואמר רבי יוסי בן קיסמא תמה אני אם לא יהיה המקום הזה בית עבודה זרה, וכן הוה. וכתב שם המאירי "אף על פי שמידת הכעס מגונה בכל מקום ובכל זמן ובכל אדם, בתלמיד חכם ובמקום המיוחד לדברי תורה ובמשא ומתן של הלכה מגונה ביותר ועתידיים ליתן את הדין", והיינו שהכעס במקום קדוש מטמא את קדושת המקום, עד שנעשה בית עבודה זרה רחמנא לצלן.

ובאמת אמרו חז"ל (עיי' שבת קה, ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, היינו שהכעס הוא כמו עבודה זרה, והטעם בזה כי הכעס נובע מחיסרון אמונה, שהרי אדם כועס על מי שציער אותו ופגע בכבודו, או שהזיק

לפרנסתו, אבל לפי האמונה הרי כל צער וקושי הוא מן השמים, וממילא אין מקום לכעוס על מי שציער אותו, אלא צריך לעשות חשבון הנפש מדוע גזרו עליו מן השמים את הצער הזה.

ובפשטות הצער הוא לכפרת עוונות, כמו שאמרו חז"ל (חולין ז, ב) דם ניקוף מרצה כדם עולה, והיינו שאם אדם נוקף אצבעו ויוצא קצת דם זה מרצה ומכפר כמו קרבן, וכן כל צער וייסורים שיש לאדם זוכה על ידם לכפרת עוונות, ואפילו צער קטן ביותר כמו שאמרו (ערכין טז, ב) "עד היכן תכלית ייסורים? אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים" – אפילו צער קטן וחוסר נוחיות כזה שצריך שוב להכניס את ידו לכיס, גם זה נקרא ייסורים שמכפרים וצריך לשמוח בהם.

ולהיפך מי שאין לו ייסורים כלל, צריך לדאוג על עצמו, ומצינו דברים איומים בגמרא בסנהדרין (קא, א) שרבי אליעזר בן הורקנוס היה חולה לפני פטירתו, וכנס רבי עקיבא לבקרו, וכשראה שהוא סובל לייסורים שמח ואמר, "כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש, אמרתי שמא חס ושלוס קיבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח", והיינו אפילו רבי אליעזר הגדול! אם לא היו לו ייסורים צריך לדאוג שמא קיבל את עולמו, ורק לאחר שסבל לייסורים בחייו היה יכול להיות בטוח שיזכה לעולם הבא.

והשל"ה הקדוש חיבר תפילה מיוחדת שלא יאכל את העולם הבא בעולם הזה, וכתב שם (ענייני תפילה) "וירא אנוכי מאד לנפשי שלא יהיה חס ושלוס עושר שמור לי לרעה להאכילי המעט מזכויותיי שבידי, ובאם הוא כן קח נא את ברכתי ואל אראה ברעתי לעולם הבא עולם הנצחי, ובאם רצונך הטוב למיהב ולא למשקל, תן בלבי ובלב כל הנלווים אלי שלא להשתמש במתנותיך לתענוגים גופניים, ויתפרסו ממנו בעלי תורה אנשים כשרים אנשים הגונים, עשות צדקה הרבה וגמילות חסדים לקרובים ולרחוקים".

לכן צריכים לשמוח בייסורים שעל ידם זוכים לחיי העולם הבא, וכל קשיים וייסורים שיש לאדם הרי זה לטובתו כדי שיתקדש ויזכה לחיי העולם הבא, וכפי שמצינו אצל כלל ישראל שבשעה שבאו לידי נפילה זקפן המקום והעמידם על טהרתם, כך כל אחד ואחד מישראל שיש לו קשיים, מן השמים נותנים לו את הייסורים כדי להעמידו על טהרתו.

יש להתבונן בדיעות האלו כל אחד לפי הבנתו, ובמשך הזמן הידיעה תשפיע לקיים את הדברים, וכפי שהזכרנו לגבי ספרי מוסר שיש כאלה שלומדים מוסר ורוצים מיד לקבל את המדרגה, אבל באמת לא שייך לקנות את המדרגות בבת אחת, אלא צריך תחילה ללמוד ולדעת את כל הידיעות, בלי לחשוב על המדרגה שלו, ובמשך הזמן הידיעות ישפיעו עליו שיקיים את מה שלמד, וכל זה בתנאי שילמד בספר מוסר שמושך את לבו, אבל אם ילמד בכפייה דבר שאינו מעניין אותו, זה לא ישפיע עליו.

ועכשיו בעמדנו לפני שבועות שהוא יום הדין על תורה, הדבר הטוב ביותר הוא עסק התורה, שהתורה היא תבלין ליצר הרע, ומקדשת את האדם יותר מכל המצוות, ובפרט בליל שבועות ידוע שהבית יוסף וחבורתו עסקו בתורה בליל שבועות ושמעו קול מן השמים שהקב"ה שמח מאד בתורה שלהם, ואמנם אנחנו לא בדרגה שלהם, אבל אנחנו כן יכולים לפי דרגתנו ללמוד תורה בשמחה ולהינות מהלימוד, ובעזרת השם נזכה ביום הדין על תורה לכתובה וחתומה טובה להצלחה בתורה לאורך ימים ושנים!

לעילוי נשמת
הגאון רבי **אורי שרגא קלרמן** זצ"ל
ראש ישיבת "כנסת חזקיהו" כפר חסידים
נלב"ע ה' סיון תשנ"ג
תנצב"ה